

тания напряженности в обществе и разных его сферах имеет следствие усиления защитных форм поведения у человека. Это обуславливает социальный заказ на практическую разработку поставленных вопросов.

Лазарева Е.
НТУ «ХПИ»

СТРУКТУРА ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМОСОЗНАНИЯ ЛИЧНОСТИ

Процесс вхождения молодого человека в избранную им профессию – не только приобретение соответствующих трудовых навыков и умений, но и активное личностное становление, принятие профессии, вживание в неё. От того, как человек воспринимает и оценивает свою работу, свои достижения в определенной деятельности и себя в профессиональной ситуации, зависят и эффективность его деятельности, и его общее самочувствие. Поскольку профессиональное самосознание личности непосредственно связано с вопросами управления освоением профессиональной деятельностью и самоуправления в профессиональном развитии личности на различных этапах её профессионального пути, то профессиональное самосознание личности является важным источником и механизмом её профессионального развития и самосовершенствования.

Проблема развития самосознания личности является одной из ключевых в современной психологии, широко обсуждаемой в рамках отечественных и зарубежных психологических исследований.

Проблема развития профессионального самосознания, в отличие от развития самосознания в целом, специфичнее по своему содержанию и связана с профессиональной деятельностью личности – одной из основных форм жизнедеятельности человека. Исследование становления профессионального самосознания личности приобретает особую актуальность потому, что профессиональное самосознание является личностным регулятором профессионального саморазвития и самовоспитания личности, способности профессионала анализировать и оценивать свою деяте-

льність і її результати, свої професійно значимі якості. Професійне самосвідомість прямо пов'язано з усвідомленням людиною себе в професійній діяльності. Якщо самосвідомість формується в життєдіяльності і спілкуванні з оточуючими людьми і є результатом пізнання себе, своїх дій, психічних якостей і т. д., то професійне самосвідомість – це проекція всіх структурних компонентів самосвідомості на професійну діяльність.

Ураховуючи функцію професійного самосвідомості як засобу саморегуляції професійної діяльності, структуру професійного самосвідомості можна представити наступним компонентним складом: усвідомлення професійної моралі і етичності; усвідомлення себе як суб'єкта професійної діяльності; усвідомлення і оцінка відносин; усвідомлення власного розвитку в часовій зв'язі.

В професійній діяльності спеціаліста дуже важливо враховувати рівень його професійного самосвідомості, адже воно безпосередньо пов'язано з питаннями оволодіння і управління професійною діяльністю, з питаннями самоуправління в професійному розвитку особистості на різних етапах її професійного шляху. Також професійне самосвідомість є особистісним регулятором професійного саморозвитку і самовиховання особистості, і тому результати професійної діяльності виражаються, перш за все, в здатності професіонала аналізувати і оцінювати свою діяльність і її результати, свої професійно значимі якості, а це безпосередньо впливає на компетентність, а також на ефективність і плідність діяльності професіонала.

Левчук О.
НТУ «ХП»

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МЕНЕДЖЕРІВ

У сучасному суспільстві практично будь-яка трудова діяльність за змістом та формою організації об'єктивно стає дедалі більш спільною. У спільній діяльності можливе досягнення суспільних потреб, інтересів та

цілей, здійснення яких дає змогу існувати й розвиватися будь-якій суспільній системі, у якій живе й існує конкретна людина. Через реалізацію суспільних потреб, інтересів і цілей людина здатна ширше реалізувати свої власні потреби, інтереси, цілі.

Професійна підготовка менеджерів повинна ставити за мету формування не тільки системи знань, умінь, навичок, але й розвиток специфічних рис особистості, що відповідають вимогам майбутньої професійної діяльності. Перед ВНЗ постає серйозна проблема цілісного розвитку особистості, який передбачає наявність комунікативного потенціалу, вміння працювати в складних умовах спільної діяльності, формування толерантності під час розв'язання конфліктних ситуацій тощо. Деякі питання становлення й розвитку особистості під час підготовки до професійної діяльності та безпосередньо в її процесі подано в працях Б. Г. Ананьєва, Г. О. Балла, О. О. Бодальова, Б. С. Братуся, Н. Ю. Волянчук, Е. Ф. Зеєра, Є. О. Клімова, О. В. Киричука, Г. В. Ложкіна, С. Д. Максименка, Л. М. Мітіної, В. А. Семиченко, Е. Е. Симанюк, Т. С. Яценко та ін.

Професійна підготовка майбутніх менеджерів має спиратися на психологічні закономірності становлення особистості та враховувати специфіку поведінки й діяльності людини. Але особливі вимоги повинні висуватися до такої підготовки менеджерів, які мають здатність до спільної управлінської діяльності.

Менеджер у широкому розумінні – висококваліфікований фахівець, який володіє знаннями щодо механізмів самоорганізації суспільства та його осередків, які приводяться в дію людьми, працює за допомогою людей і здобуває результати в інтересах людей. Це особа, яка професійно здійснює функцію управління в ринковій системі відносин. Сучасний менеджер повинен оволодіти психологічними закономірностями створення іміджу, знати типологію особистості та правила спілкування, специфіку взаємодії особистості й групи в системах управління, класифікувати чинники ефективності професійної діяльності, виділяти психологічні особливості стратегії розвитку підприємства, здійснювати психологічний аналіз управлінської діяльності, розробляти методи вдосконалення систем управління. Також менеджери повинні конструктивно мислити, мати багату уяву, здібності до інновацій та створення оригінальних проектів,

уміти навчати й розвивати підлеглих, формувати та створювати нові робочі місця. Майбутньому управлінцеві необхідні знання про психологічну сумісність у колективі. Психологічна сумісність – такий ефект поєднання людей, що дає максимальний результат діяльності за умови мінімальних психологічних витрат осіб, які взаємодіють. На противагу їй психологічна несумісність – нездатність узгодити дії, що перешкоджає спільній діяльності, несприйняття інших людей.

Важливою функцією майбутнього керівника є формування навичок спільної управлінської діяльності й доведення їх до виконавців. Від правильності та своєчасності управлінських рішень залежить ефективність діяльності всього колективу. Менеджер повинен бути заповзятою людиною, тобто здатним досягати конкретних економічних і соціальних цілей завдяки практичній реалізації оригінальних, нестандартних рішень, як правило, пов'язаних із немалим господарським ризиком. Менеджерові потрібні такі якості, як новаторство й оригінальність у досягненні поставлених цілей, діловитість і практичність, сміливість і винахідливість, націленість на максимально ефективне використання всіх наявних можливостей.

Литвинова Є.
КНУ ім. Тараса Шевченка

БАЗОВЕ ПОРТФОЛІО СТУДЕНТА-ЛІТЕРАТОРА

За сучасних умов освіти розглядають як найважливішу цінність культури, що насамперед виявляється у філології, яка вивчає письмові тексти й на основі їх змістовного, мовного та стилістичного аналізу – історію й сутність духовної культури нашого суспільства. Особливої уваги потребують майбутні літератори – письменники, літературні критики, літературознавці, бо будь-які перетворення, що відбуваються у світі, прямо залежать від їх конкурентоспроможності, рівня професійної компетентності, рівня розвитку мотиваційно-ціннісної орієнтації на свою професію. Особливістю студентів-літераторів є їх професійна спрямованість на нау-

ково-дослідну роботу, тому профілізація у ВНЗ має здійснюватися з першого курсу навчання.

Одним з ефективних інструментів навчання та оцінення компетентності студента у ХХІ ст. може стати портфоліо, яке в розвинених країнах є технологією автентичного оцінювання освітньої та професійної діяльності. Із нашого погляду, портфоліо студента-літератора – це система засобів і прийомів комунікації викладача та студента, спрямована на формування й розвиток компетентностей студента, професійне зростання випускника як літератора у процесі наповнення й використання портфоліо відповідно до цілей і завдань навчання, які поділяються на базове, розвивальне, професійне, творче.

Базове портфоліо студента-філолога містить основний навчальний матеріал, який наповнюється викладачем або методичним центром (відповідно до навчального плану Інституту філології, ОКР бакалавр «Українська мова та література, іноземна мова»). Зразками документів можуть бути документи, зразки літературних творів, тести, творчі завдання, навчально-дидактичні матеріали, перелік питань до іспитів тощо. Структура *базового портфоліо* має поділитися за курсами навчання, за основними та профільними предметами.

До основних предметів можуть бути зараховані:

1 курс: історія України, вступ до мовознавства, сучасна українська мова, російська мова, іноземна мова, латинська мова, філософія, старослов'янська мова, екологія та безпека життєдіяльності; *2 курс:* політологія, міжкультурна комунікація, сучасна українська мова, іноземна мова, орфографічний та орфоепічний практикум, діалектологія, історія української мови, просодична система української мови; *3 курс:* історія української культури, психологія ділового спілкування, правознавство, історія української літературної мови, сучасна українська мова, іноземна мова, педагогіка, лінгвокраїнознавство; *4 курс:* стилістика і культура української мови, методика викладання іноземної мови, методика викладання української мови та літератури, сучасна українська мова, історія української літератури ХХ ст., іноземна мова (практичний курс), педагогічна практика.

До профільних дисциплін (для літераторів) можуть належати: *1 курс:* усна народна творчість, історія зарубіжної літератури, давня україн-

ська література, вступ до літературознавства, давня українська література, фольклорна практика; 2 курс: історія античної літератури, історія української літератури XIX ст., історія західноєвропейської літератури, полемічний дискурс в українській літературі, лінгвокраїнознавство, курсова робота з історії української літератури, діалектологічна практика; 3 курс: історія західноєвропейської літератури, психологічні основи Public relations, історія української літератури XIX ст., історія української літератури XX ст., курсова робота зі спеціалізації, джерелознавча практика, українська мала проза кінця XIX ст. – початку XX ст., поетика, основні віхи розвитку методики викладання української літератури в навчальних закладах, живомовні джерела української мови, синкретизм стильових модифікацій в українській літературі початку XX ст.; 4 курс: історія російської літератури, концептуалізація історії української літературної мови, українська зарубіжна література XX ст., кваліфікаційна робота бакалавра, розвиток модернізму в українській літературі, історія української драматургії й театру від бароко до «Розстріляного відродження», світоглядні засади Т.Шевченка, літературна герменевтика, проблеми динаміки української літератури: від давнини до новітнього часу.

До навчального плану не включено діловодство, риторичку, вивчення комп'ютерних комунікацій (соціальні мережі, skype, icq, web-сервіси) тощо.

Висновки. У статті проведено аналіз зарубіжного й вітчизняного досвіду з використання портфоліо студентів, узагальнено визначення портфоліо студента-літератора, визначено складники базового портфоліо. Потребує подальшого дослідження розвивальне, професійне та творче портфоліо.

Майстрок О.
УДПУ ім. П. Тичини

ПОГЛЯДИ В. Н. КАРАЗІНА НА РОЗВИТОК ЖІНОЧОЇ ОСВІТИ (ПЕРША ПОЛОВИНА XIX СТ.)

За умов глобалізаційних впливів та швидкоплинності суспільства виникає потреба у зверненні до творчої спадщини освітніх діячів і педа-

гогів минулого, що завжди була предметом дослідження істориків педагогіки. Серед видатних вітчизняних педагогів-просвітників України була й залишається постать Василя Назаровича Каразіна, творча спадщина якого недостатньо висвітлена у дослідженнях учених історико-педагогічної науки. На сучасному етапі його просвітницько-педагогічні ідеї висвітлено у працях Н.М. Березюк, А. Г. Болебруха, Ю. Є. Грачової, В. В. Кравченка, С. М. Куделка, Н. О. Ніколаєнко, Л. В. Пироженко, О. А. Узбек, А. В. Хрідочкіна та ін.

Василь Каразін (1773–1842 рр.) – громадський діяч, просвітник і винахідник, найосвіченіша особистість свого часу, ініціатор створення першого у світі Міністерства народного просвітництва (1802), Харківського університету (1804), організатор Філотехнічного товариства (1811).

З-поміж педагогічних поглядів В. Н. Каразіна слід виокремити думку про поширення ідей просвітництва серед населення, проте у його спадщині немає окремої праці з проблем освіти. Василь Каразін порушував питання жіночої освіченості задля виховання дітей у таких працях: «Про виховання жіночої статі в нижчих станах», «Чиста правда без найменшого прикрашання і прибільшення», «Перехід Харківського інституту шляхетних дівчат» тощо. Науковець розглядав питання про призначення жінки з нижчого стану й потребу розвитку жіночого виховання й освіти. Розроблений ним проект «Про виховання жіночої статі в нижчих станах» спрямовано на здобуття освіти жінками-трудівницями. У цьому проекті було передбачено створити особливий тип школи для найбільш бідніших дітей Харкова, щоб готувати народних учительок (бо це головне завдання держави). Важливою справою у вихованні дівчат із простого стану автор називав жіночу працю, що розподілялася за природними здібностями. Тож, на думку В. Каразіна, такий заклад є не тільки навчальним, а й благодійним, метою якого є поширення серед народу патріотизму, людяності й добрих звичаїв.

Однак освітянин зазначав, що, окрім навчання й виховання дітей в школах учительками, потрібне й домашнє виховання, яке б цілком забезпечувала жінка-матір. Тому для успішного домашнього виховання жінок їм украй необхідно здобувати освіту. Адже для того, щоб виховати хлопчиків різних станів (чи то воїна, чи то служителя церкви), майбутнім ма-

терям потрібні різні знання, уміння й навички. Просвітник підкреслював, що вплив жінок на громадське життя, на життя держави перевершує всі інші, оскільки воно починається разом з фізичним буттям, разом із зародженням людини в материнській утробі.

Отже, дослідження позицій Василя Каразіна щодо значення розвитку жіночої освіти у вихованні молодого покоління дає змогу використати його творчий доробок у процесі розбудови сучасної системи освіти. Тому перспективними науковими розвідками вважаємо дослідження спадщини В. Н. Каразіна в галузі науково-дослідницької діяльності.

Межевич Н.

УО «МГУ им. А. А. Кулешова»

СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД К ПОНИМАНИЮ СУЩНОСТИ ФЕНОМЕНА РОДИТЕЛЬСТВА КАК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

Научные исследования последних лет (Н. С. Поспелов, Л. И. Смагина, М. М. Ярмолинская) выявили, что при большом научном интересе к развитию детей в семье сами родители уделяют мало внимания развитию своих детей. Прежде чем рассматривать феномен родительства, необходимо определить первичную по отношению к нему систему, составной частью которой он является. Это система семьи. За основу мы принимаем определение семьи как социальной системы: семейная система – группа людей, связанная общим местом проживания, совместным хозяйством, а главное – взаимоотношениями (А. Я. Варга). То есть родительство в качестве относительно самостоятельного образования входит в более крупную систему, каковой является система семьи. Системный подход к семье предполагает признание семьи как единого целого биологического и психологического механизма с наличием семейных взаимосвязей. Так, по мнению А. Г. Харчева, семья является исторически конкретной системой взаимоотношений между супругами, родителями и детьми; малой группой, члены которой связаны между собой брачными или родственными отношениями, общностью быта и взаимной моральной ответственностью.